

ТЕХНОЛОГІЯ «STORYTELLING» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Надія Акулова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

Стаття порушує актуальну проблему формування комунікативної компетентності здобувачів, що є одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної вітчизняної освіти та відповідає чинній концепції розбудови Нової української школи. Актуальні соціальні вимоги до формування особистих якостей індивіда як повноцінного члена суспільства, що розвивається в річищі європейської парадигми цінностей, активна інтеграція України з європейським освітнім простором, мовна політика нашої держави, а також стрімка зміна культурного ландшафту, зумовлена розвитком технологій, вимагають оновлення дидактичних підходів з огляду на їх здатність адекватно реагувати на запити сучасної цивілізації. Як західні, так і українські дослідники в галузі освіти визнають педагогічний storytelling дієвою освітньою технологією, ефективність якої засвідчує вже протягом чверті століття не лише викладацька практика, а й такі сфери, як менеджмент, ЗМІ, політика тощо. Безумовно, storytelling як педагогічна технологія нині набуває особливої актуальності також у контексті проблеми «кліпового мислення», оскільки цифровий формат задовольняє вимогу урізноманітнення форм спілкування, демонструючи широкі можливості поєднання в структурі наративу різних комунікативних елементів: вербальних, звукових, візуальних, інтерактивних. Застосування digital storytelling забезпечує також реалізацію вимоги створення сучасного освітнього середовища через урізноманітнення варіантів організації навчального простору, широке використання мультимедійних та ІТ-технологій тощо. Автор статті на конкретних прикладах розглядає шляхи ефективного використання технології storytelling під час вивчення літератури.

Ключові слова:

сучасні освітні технології; процес вивчення літератури; комунікативна компетентність; сторителінг; цифровий сторителінг.

Resume:

Akulova Nadiia. The Storytelling Technology as Forming Instrument of Students' Communicative Competence during the Study of Literature.

The article raises the actual problem of the formation of students' communicative competence, which is one of the priority directions of the development of contemporary national education and corresponds to the current concept of the development of the New Ukrainian School. Current social requirements for the formation of the personal qualities of an individual as a full-fledged member of society, which is developing in the context of the European paradigm of values, the active integration of Ukraine into the European educational space, the language policy of Ukrainian government, as well as the rapid change of the cultural landscape caused by the development of technologies, require the renewal of didactic approaches, given their ability to adequately respond to the demands of contemporary civilization. Western and Ukrainian researchers recognize the pedagogical storytelling as an effective educational technology, the effectiveness of which has been proven during century's quarter not only by teaching practice, but also by such areas as management, mass media, politics, etc. Undoubtedly, storytelling as a pedagogical technology is now gaining special relevance also in the context of the problem of "clip thinking", since its digital format satisfies the requirement of diversifying forms of communication, demonstrating the wide possibilities of combining various communicative elements in the structure of the narrative: verbal, sound, visual, interactive. The application of digital storytelling also ensures the realization of the requirement of creating contemporary educational environment through the diversification of options for the organization of the educational space, the wide use of multimedia and IT technologies, etc. The author examines the ways of storytelling technology's effective use during the study of Literature using specific examples.

Key words:

contemporary educational technologies; Literature study process; communicative competence; storytelling; digital storytelling.

Постановка проблеми. Актуальна нині ідеологія змін у вітчизняній освіті, покладена в основу концепції Нової української школи (далі – НУШ), ґрунтується на рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». Тож цілком закономірно, що інновації в сучасному українському освітньому просторі тісно пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу. У «Концептуальних засадах реформування середньої школи» визначено десять ключових компетентностей НУШ. Для нас показово (особливо в контексті мовної політики держави [див.: *Про забезпечення функціонування української мови як державної*, 2019]), що першою з-поміж них зазначено комунікативну компетентність, тобто таку динамічну комбінацію знань, умінь і навичок, що безпосередньо пов'язана з педагогічною майстерністю вчителя-словесника.

Зокрема йдеться про «вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки,

почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» (*Нова Українська Школа: Концептуальні Засади...*, 2016, с. 11). Однак в умовах активного розвитку електронних комунікацій, коли книжкова культура витісняється на периферію, традиційні шляхи формування мовно-мовленнєвої компетентності вимагають оновлення. Дієвою педагогічною технологією, що адекватно реагує на запити сучасної інформаційної цивілізації, можна вважати «storytelling».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження нарративних методологій у галузі освіти набуло особливої інтенсивності наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Це стало якісним етапом в еволюції західної педагогічної науки. Утім, створення потужного

теоретичного базису проблеми методичного потенціалу мистецтва розповідати історії розпочалося десятиліття потому, після появи низки емпіричних досліджень (Gallaghe, 2011). Водночас стрімка зміна культурного ландшафту, зумовлена розвитком технологій, що активізувала феномен цифрового нарративу, визначила новий дослідницький мейнстрім у цій царині, який фактично триває й до нині. Детальний систематичний огляд цього процесу містять розвідки «Digital Storytelling in Education: A Systematic Review of the Literature» (Rodríguez, 2021), «A Systematic Literature Review on Digital Storytelling Authoring Tool in Education: January 2010 to January 2020» (Dalkir, & Wiseman, 2004) тощо.

У фокус дослідницької уваги вітчизняних науковців storytelling як «інноваційний метод в українській педагогіці» (Маринченко, 2019), «комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання» (Бондаренко, 2019), «інноваційна перспективна методика формування мовної компетентності учнів» (Гич, 2015), потрапив лише декілька років тому. Попри це, варто констатувати, що поле наукових інтересів українських дослідників у цій сфері є доволі масштабним. Ба, більше – навіть таким, що неухильно розширюється. Так, наприклад, проблеми педагогічного сторителінгу розглядаються сьогодні з огляду на сучасні вимоги «підготовки майбутніх фахівців охорони здоров'я» (Кайдалова, 2020), крізь призму «цифрової візуалізації» (Карнаухова, 2021), в аспекті «питання гуманізації сучасної технологізованої освіти» (Лугова, 2020) тощо. Утім, говорити про вичерпаність заявленої у назві статті проблеми наразі безпідставно, що засвідчує її актуальність.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Storytelling» (з англ. буквально – «розповідання історій») – трансляція сюжетних історій з метою впливу на аудиторію (Гич, 2015, с. 189), а по суті – ефективний спосіб «неформального обміну знаннями» (Dalkir, & Wiseman, 2004, с. 60). Зародившись у сфері менеджменту як метод добору й керування персоналом, він швидко набув практичного застосування і в інших галузях діяльності людини: засобах масової інформації, кіноіндустрії, політиці, педагогіці тощо. Теоретичне обґрунтування storytelling'у реалізувало літературознавство (провідні положення наратології надаються й до «методу розповідання історій»), тому урок літератури цілком органічно адаптує його до своїх дидактичних потреб.

З цієї цариною storytelling безпосередньо пов'язують його функції: як технологія нарративної комунікації, що виявляє типологічну

спорідненість із технологіями інформаційних воєн, PR-технологіями тощо, він зорієнтований на коригування поведінки, формування певного типу свідомості, зміну інформаційної картини світу окремого індивіда або певної цільової групи. Історії чинять потужний вплив на поведінку людей. З одного боку, формат невимушеного спілкування, якого вимагає «розповідання історій», створює ілюзію ненав'язаного емпіричного знання. З іншого – обмін знаннями є принципово природною діяльністю людини, як переконує С. Робертсон (Robertson, 2002).

Storytelling як педагогічна технологія нині набуває особливої актуальності також у контексті проблеми так званого кліпового мислення, оскільки не лише сприяє підвищенню концентрації уваги аудиторії під час засвоєння навчального матеріалу. Синдром гіперактивності вимагає урізноманітнення форм спілкування. Широкі можливості поєднання розмаїтих комунікативних елементів (вербальних, звукових, візуальних, інтерактивних) у структурі нарративу дає digital storytelling (Robin, 2008). Крім цього, застосування такого специфічного формату забезпечить реалізацію вимоги створення сучасного освітнього середовища (урізноманітнення варіантів організації навчального простору, широке використання мультимедійних та ІТ-технологій тощо) (*Нова Українська Школа: Концептуальні Засади...*, 2016, с. 28).

Розглянемо декілька прикладів ефективного використання технології storytelling та її принципів на уроці літератури. Усі наведені нижче завдання передбачають обов'язкове обговорення після їх виконання.

Літературна стилізація – свідомо імітація формальних ознак стилю, певного фольклорного або літературного жанру, наслідування характерних особливостей чужої мовленнєвої манери. Оскільки стилізація охоплює всі мовні рівні, такі завдання добре сприяють розвитку усного та писемного мовлення. Утім, під час вивчення літератури, головною метою застосування цього прийому є заохочення здобувачів освіти до аналізу літературного явища, мотивування до критичного й творчого мислення, сприяння систематизації знань. Наведемо приклад роботи зі стилізацією під час засвоєння теми «Давньогрецька міфологія». Спираючись на те, що здобувачі освіти дізнались про міф, педагог може запропонувати їм вигадати власну історію, дотримуючись законів міфологізації оповіді. Таке креативно-реконструктивне завдання доцільно запропонувати учням наприкінці вивчення теми, оскільки під час її виконання в них на основі

читацького досвіду вже повинно бути інтуїтивно сформоване уявлення щодо специфіки конструювання художньої реальності за законами міфу: про особливості міфологічних часу та простору, роль числа в міфологічній картині світу, архетипні образи та сюжети тощо.

«Альтернативна історія» – розповідь про інший шлях розвитку відомих подій. В основу такої розповіді можуть бути покладені факти біографії письменника як реальної історичної постаті або колізії та перипетії сюжету літературно-художнього твору, що вивчається. Для виконання цього завдання вчителеві доречно заздалегідь обрати переламний момент в історії та запропонувати учням пофантазувати на предмет «А якби...». При цьому необхідною умовою має бути повне занурення в культурний контекст історичної доби чи у змодельовану письменником художню реальність, врахування особливостей характеру героя історії. Наприклад, під час вивчення поеми Гомера «Іліада» можна запропонувати учням спробувати описати подальші події твору, якби Ахілл не розгнівався на Агамемнона, адже Аристотель недаремно писав, що Гомер ідеально обрав сюжет, маючи на увазі саме цей епізод. Такий підхід сприятиме не лише підвищенню якості аналізу літературного явища, а й покращить розуміння причиново-наслідкових зв'язків, навчить зіставляти факти,

розвиватиме емоційний інтелект здобувачів освіти та їхню здатність до емпатії.

Інтерактивне моделювання – створення умовного інтернет-контенту: вебсторінок, дописів у соціальних мережах, так званих сторіз тощо. Актуалізація звичних для здобувачів освіти каналів комунікації посилить «практичну» взаємодію між викладачем та аудиторією; забезпечить наочну репрезентацію, що в умовах сьогодення визнається найбільш ефективним способом подавати інформацію; допоможе уникнути перевантаження здобувачів освіти великим обсягом інформації. Натомість навчальний матеріал стане більш зрозумілим і буде легше запам'ятовуватись, сприятиме розвитку пошукових та аналітичних навичок. Розглянемо це на прикладі вивчення творчості давньоримського комедіографа Теренція. Так, педагог може запропонувати здобувачам освіти створити «допис» в Instagram від імені драматурга після умовної прем'єри його комедії «Свекруха» на римській сцені. Доречно визначити умову, щоб допис був доповнений хештегами й коментарями Плавта й Менандра. Зберігаючи методичний фундамент попередньо описаної вправи, робота над цим завданням водночас перетвориться на рольову гру. Нижче наводимо один із варіантів виконання цього завдання (Рис. 1).

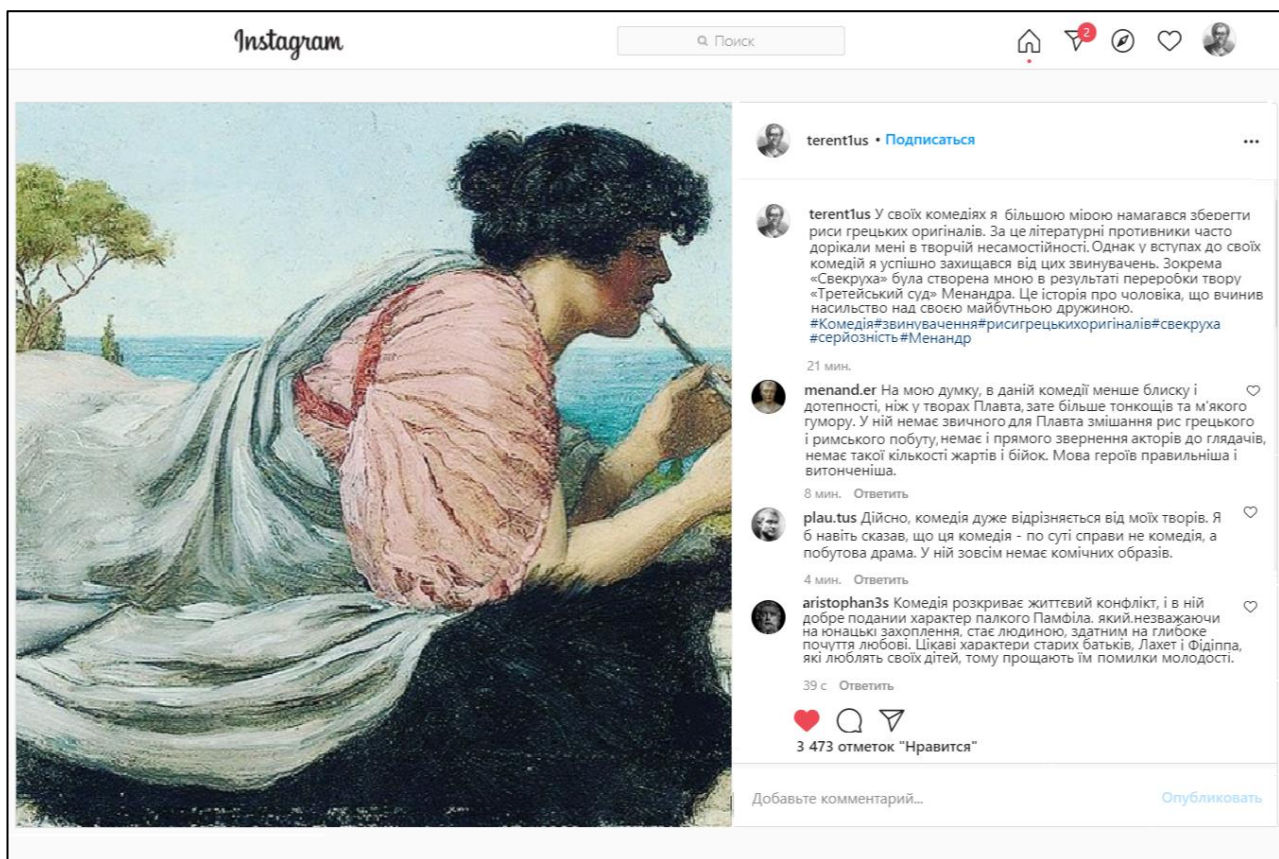

Рис. 1. Робота здобувачки вищої освіти групи 319-ф Костішак Інни

Створення медіапроектів – розробка певного інформаційного продукту за допомогою використання сучасних медіатехнологій. Так, свій потужний дидактичний потенціал засвідчили відеоексплейнер, фотореконструкція, відеоскрайбінг тощо. Не втрачає позицій першості також буктрейлер. Наразі у вільному доступі є чимало інструкцій щодо створення такого візуального інформаційного контенту. Перед виконанням цього завдання здобувачів освіти доцільно поділити на мікрогрупи, запропонувати розподіл обов'язків: розробити концепцію, здійснити добір ілюстративного матеріалу, змонтувати відео. Важливо одразу визначити обмеження: наприклад, відеоролики своєю тривалістю не повинні перевищувати 3-х хвилин, також бажано, щоб вони не містили спойлерів тощо. Як відомо, за змістом розрізняють буктрейлери оповідні (такі, що репрезентують основу сюжету твору), атмосферні (такі, що передають провідні настрої книги та очікувані читацькі емоції) та концептуальні (такі, що транслиують ключові ідеї та загальну смислову направленість тексту). Тому перед початком роботи викладачеві необхідно чітко визначити завдання відповідно до очікуваних результатів. Приклад візуальної історії, створеної здобувачами освіти під час вивчення англосаксонської поеми «Беовульф», можна переглянути за допомогою QR-коду (Рис. 2).

Робота з паратекстом – ефективний спосіб вивчення літературних творів та розвитку креативного потенціалу учнівської і/або студентської молоді. Наводимо можливий

сценарій роботи з паратекстом, який варто запропонувати учням: «Уявіть, що ви є дизайнером обкладинок у книжковому видавництві, чиї видання розраховані на елітарного вибагливого читача. Ваші потенційні покупці добре розуміються на всіх тонкощах середньовічної літератури, зокрема й на жанрових особливостях лицарського роману. Яку обкладинку ви запропонували б для роману «Трістан та Ізольда»? А чи змінився б ваш підхід до оформлення цієї книги, якби ви були зорієнтовані на сучасного масового читача? Як саме і чому? З огляду на розроблені вами варіанти обкладинок запропонуйте анотації до книги, розставивши відповідні смислові акценти». Такий підхід сприятиме формуванню в здобувачів освіти обізнаності у сфері культури, спонукатиме до самовираження. На ілюстрації представлено один із прикладів виконання завдання (Рис. 3).

Рис. 2. Робота здобувачів вищої освіти групи 418-ф Іванченко Ганни та Безсонової Вероніки

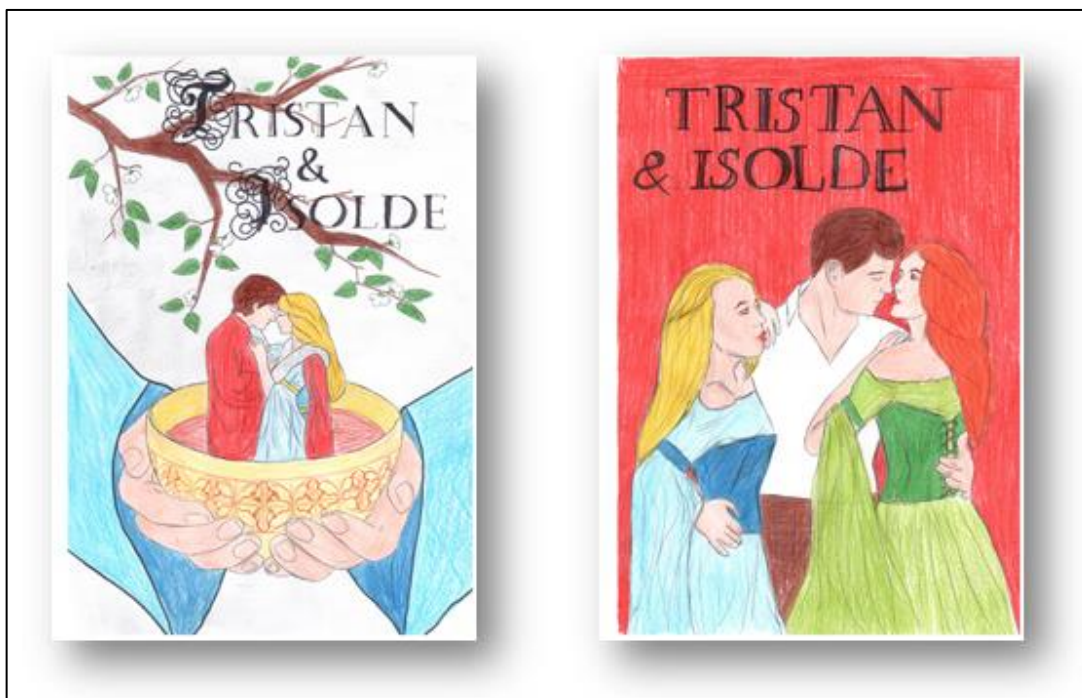

Рис. 3. Робота здобувачки вищої освіти групи 418-ф Мартиць Ірини

Висновки. Ефективність storytelling'у як педагогічної технології визначається необхідністю створення емоційних зв'язків, через які можна керувати увагою й почуттям слухача, робити потрібні акценти, загострюючи увагу на важливому. Це вимагає відповідних умінь і навичок як педагога (якщо йдеться про класичний storytelling), так і школярів (за умови звернення до активного storytelling'у). Другий варіант

цілком узгоджується з настановою на практико-зорієнтоване навчання в системі НУШ, позаяк сприяє трансляції імпліцитного знання, що не виводиться шляхом логічних умовиводів і не оформлюється лише вербально. Отже, опанування педагогічною технологією storytelling можна вважати важливою умовою фахової підготовки сучасного вчителя-словесника.

Список використаних джерел

Бондаренко, Н. (2019). Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*, 7 (174), 130–135.

Гич, Г. М. (2015). Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*, 4 (51), 188–191.

Кайдалова, Л. Г. (2020). Педагогічний сторітелінг у підготовці майбутніх фахівців охорони здоров'я. *Інноваційні педагогіка*, 29 (Т. 1), 136–139.

Карнаухова, А. (2021). Цифрова візуалізація сторітелінгу як метод формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 35 (1), 78–82.

Лугова, Т. А. (2020). Наратив та сторітелінг в знансєвій структурі навчально-ділової відеогри як чинники синергії інформаційних технологій та духовно-орієнтованої педагогіки. *Open educational Environment of modern University*, 8, 42–59.

Маринченко, Г. М. (2019). Сторітеллінг як інноваційний метод в українській педагогіці та його використання на уроках історії. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*, 7, 10–13.

Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи (2016). Грищенко М. (Заг. ред.). Київ: МОН України. 34 с.

Про забезпечення функціонування української мови як державної. (2019). (Закон Верховної Ради від 25 квітня 2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

Collins, F. (1999). The Use of Traditional Storytelling in Education to the Learning of Literacy Skills. *Early Child Development and Care*. Vol. 152. No. 1. PP. 77–108.

Dalkir, K., & Wiseman, E. (2004). Organizational Storytelling and Knowledge Management: A Survey. *Storytelling, Self, Society*. Vol. 1. No. 1. PP. 57–73.

Gallagher, K. M. (2011). In search of a theoretical basis for storytelling in education research: story as method. *International Journal of Research & Method in Education*. Vol. 34. No. 1. PP. 49–61.

Quah, C. Y. & Ng, K. H. (2022). A Systematic Literature Review on Digital Storytelling Authoring Tool in Education: January 2010 to January 2020. *International Journal of Human-Computer Interaction*. Vol. 38. No. 9. PP. 851–867.

Robertson, S. A. (2002). Tale of Knowledge-Sharing Systems. *Journal of Knowledge Management*, 6 (3), 295–308.

Robin, B. R. (2008). Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory Into Practice*. Vol. 47. No. 3. PP. 220–228.

Rodríguez, C. L., García-Jiménez, M., Massó-Guijarro, B. & Cruz-González, M. (2021). Digital Storytelling in Education: A Systematic Review of the Literature. *Review of European Studies*. Vol. 13. No. 2. PP. 13–25.

References

Bondarenko N. (2019). Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання [Storytelling as a Communication Trend and a Method of Teaching All Subjects in School]. *Molod i ryнок*, No. 7 (174), pp. 130–135 [in Ukrainian].

Hych H. (2015). Storitelinh як innovatsiina metodyka formuvannia movnoi kompetentnosti uchniv ZNZ [Storytelling as an Innovative Method of Forming Pupils' Linguistic Competence of Secondary Schools]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynsko*, No. 4 (51), pp. 188–191 [in Ukrainian].

Kaidalova L. (2020). Pedahohichniy storitelinh u pidhotovtsi maibutnih fakhivtsiv okhorony zdorovia [Pedagogical Storytelling in the Training of the Future Healthcare Professionals]. *Innovatsiina pedahohika*, Vol. 29, Issue. 1, pp. 136–139 [in Ukrainian].

Karnauchova A. (2021). Tsyfrova vizualizatsiia storitelinhu yak metod formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnih vykhovateliv [Digital Visualization of Storytelling as a Method of Formation of Communicative Competence of Future Educators]. *Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*, No. 35 (1), pp. 78–82 [in Ukrainian].

Luhova T. (2020). Naratyv ta storitelinh v znaniivii strukturi navchalno-dilovoi video hry yak chynnyky synerhii informatsiinykh tekhnolohii ta dukhovno-orientovanoi pedahohiky [Narrative and Storytelling in the Knowledge Structure of the Educational Business Video Games as Factors of the Synergy of Information Technologies and Spiritually Oriented Pedagogy]. *Open Educational Environment of Modern University*, No. 8, pp. 42–59 [in Ukrainian].

Marinchenko G. (2019). Storitelinh yak innovatsiinyi metod v ukrainskii pedahohitsi ta yoho vykorystannia na urokakh istorii [Storytelling as an Innovative Method in Ukrainian Pedagogy and Its Use in History Lessons]. *Teoriia ta metodyka navchannia suspilnykh dystsyplin*, Vol. 7, pp. 10–13 [in Ukrainian].

Hryshchenko M., ed. (2016). Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian School: Conceptual Foundations of Secondary School Reform]. Kyiv. 34 p. [in Ukrainian].

Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Verkhovnoi Rady [Law of the Verkhovna Rada "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukrainian].

Collins F. (1999). The Use of Traditional Storytelling in Education to the Learning of Literacy Skills. *Early Child Development and Care*. Vol. 152, No. 1, pp. 77–108.

Dalkir K., Wiseman E. (2004). Organizational Storytelling and Knowledge Management: A Survey. *Storytelling, Self, Society*, Vol. 1, No. 1, pp. 57–73.

Gallagher K.M. (2011). In search of a theoretical basis for storytelling in education research: story as method. *International Journal of Research & Method in Education*, Vol. 34, No. 1, pp. 49–61.

- Quah C.Y. & Ng K.H. (2022). A Systematic Literature Review on Digital Storytelling Authoring Tool in Education: January 2010 to January 2020. *International Journal of Human-Computer Interaction*, Vol. 38, No. 9, pp. 851–867.
- Robertson S. (2002). A Tale of Knowledge-Sharing Systems. *Journal of Knowledge Management*, No. 6 (3), pp. 295–308.
- Robin B.R. (2008) Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory Into Practice*, Vol. 47, No. 3, pp. 220–228.
- Rodríguez C.L. (2021). Digital Storytelling in Education: A Systematic Review of the Literature / Rodríguez C.L., García-Jiménez M., Massó-Guijarro B. & Cruz-González M. *Review of European Studies*, Vol. 13, No. 2, pp. 13–25.

Відомості про автора:**Акулова Надія Юрїївна**

Akulova_Nadiya@mstu.edu.ua
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2022-28-94-99

*Матеріал надійшов до редакції 14.04.2022 р.
Прийнято до друку 04.05.2022 р.*

Information about the author:**Akulova Nadiia Yuriivna**

Akulova_Nadiya@mstu.edu.ua
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2022-28-94-99

*Received at the editorial office 14.04.2022.
Accepted for publishing 04.05.2022.*